

POSEBAN BROJ

Prema povijesti „nevidljive“ prijetnje: epidemije i pandemije u Srednjoj Europi i Mediteranu

SPECIAL ISSUE

Towards an History of “Invisible” Threat: Epidemics and Pandemics in Central Europe and the Mediterranean

Članci i rasprave / Papers and studies

NIKOLA ANUŠIĆ, FILIP ŠIMETIN ŠEGVIĆ

Uvod gostujućih urednika

Prema povijesti „nevidljive“ prijetnje: epidemije i pandemije u Srednjoj Europi i Mediteranu

Special issue

Towards an History of “Invisible” Threat: Epidemics and Pandemics in Central Europe and the Mediterranean 11

J. R. MCNEILL

From Chimps to Bats: Human Social Evolution and Pandemic Potential over 15,000 Years

Od čimpanzi do šišmiša. Društvena evolucija i pandemijski potencijal tijekom 15.000 godina 15

TATJANA BUKLIJAŠ

Strategies of Epidemic Control and Histories of Disease

Strategije epidemijske kontrole i povijesti bolesti 29

IGOR KRNJETA

Antoninska kuga – prva pandemija u europskoj povijesti?

The Antonine Plague: the First Pandemic in European History? 47

NIKŠA VAREZIĆ

In riguardo di buon governo et della preservatione di questo stato:

Dubrovačka Republika i kužne epidemije – slučaj iz sredine 17. stoljeća

In riguardo di buon governo et della preservatione di questo stato:

Dubrovnik Republic and Plague Epidemics - a Case from the Middle of the 17th Century 79

ZVJEZDANA SIKIRIĆ ASSOULINE, BRANKA MOLNAR

Kuga na vratima Zagreba 1682-1683.

The Plague on Zagreb’s Doorstep 1682-1683 107

— Sadržaj / Contents —

SLAVKO KOVAČIĆ

Omiški kraj u obrani od širenja epidemije kuge u godinama 1762-1765
The Omiš Area in the Defence against the Plague in 1762-1765 131

KRISTINA PULJIZEVIĆ

Kada bukne kratelj: borba protiv kolere u Dalmaciji tijekom 19. stoljeća
Fighting Cholera in 19th Century Dalmatia..... 155

IVO MIŠUR, TONI BUTERIN, AMIR MUZUR, ROBERT DORIČIĆ

Vježbanje života i smrti: nove spoznaje o epidemiji kolere u Rijeci 1886.
Practicing Life and Death: New Contributions to the Study of the Cholera
Epidemic in the City of Rijeka in 1886 179

MIRJAM VIDA BLAGOJEVIĆ

Razvoj epidemiološke službe i javnoga zdravstva u Osijeku od kraja 19. do
sredine 20. stoljeća
Development of the Epidemiological Service and Public Health in Osijek
from the End of the 19th to the mid-20th Century..... 199

DOMAGOJ NOVOSEL

Zdravstveni i higijenski uvjeti u selima Zagrebačkoga prigorja u prvoj
polovici 20. stoljeća
Health and Hygiene Conditions in the Zagreb – Prigorje Country Region
in the First Half of the 20th Century 221

VJERA BRKOVIĆ

Obrazovanjem do zdravlja. Zdravstveno prosvjeđivanje
mladih u Hrvatskoj od kraja Drugoga svjetskog rata do početka 1970-ih
Education to Health. Youth Health Education in Croatia from
the End of the Second World War to the Beginning of the 1970s 243

NIKOLA ANUŠIĆ, VINKO KOVAČ

The Impact of Moral Panic on Morbidity of Sexually Transmitted Diseases
in SR Croatia at the Beginning of the HIV/AIDS Pandemic
Utjecaj moralne panike na trendove morbiditeta spolno prenosivih
zaraznih bolesti u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj početkom pandemije
HIV/AIDS-a
Влияние моральной паники на тренды заболеваемости венерическими
болезнями в Социалистической Республике Хорватии в начале
пандемии ВИЧ/СПИДа..... 267

— Sadržaj / Contents —

Ocjene i prikazi / Critiques and reviews

IGOR KRNJETA

Važnost genomskih izvora u proučavanju povijesnih zaraza
Kyle Harper, *Plagues upon the Earth: Disease and the Course of Human History*, Princeton: Princeton University Press, 2021, 704 str. 307

IVAN BULJEVIĆ

Revizionističke teze i srednji vijek
John Aberth, *Contesting the Middle Ages: Debates that are Changing our Narrative of Medieval History*, London: Routledge, 2018, 363 str. 313

MARKO KOLIĆ

Je li COVID-19 2020. promijenio svijet?
Laura Spinney, *Blijedi jahač. Kako je španjolska gripa 1918. promijenila svijet*, Zagreb: V. B. Z., 2019, 281 str. 317

VINKO KOVAČ

Izlazak pandemija iz istraživačke sjene
Nikola Anušić, *U sjeni Velikoga rata. Pandemija španjolske gripe 1918.-1919. u sjevernoj Hrvatskoj*, Zagreb: Srednja Europa, 2015, 177 str. 320

ANTEA TOKIĆ

Suvremeni odjeci minulih pandemija
Peter Furtado (ur.), *Plague, Pestilence and Pandemic: Voices from History*, London: Thames & Hudson, 2021, 336 str. 323

MIHAELA MARIĆ

Je li povijest učiteljica života?
Mark Honigsbaum, *Das Jahrhundert der Pandemien: Eine Geschichte der Ansteckung von der Spanischen Grippe bis Covid-19*, München: Piper Verlag GmbH, 2021, 483 str. 326

DUNJA ŠKORIĆ

Međusoban odnos bolesti i svakodnevice
Mitchell L. Hammond, *Epidemics and the Modern World*, Toronto: University of Toronto Press, 2020, 536 str. 331

ALEN OBRAZOVIĆ

Epidemije i društvo
Frank M. Snowden, *Epidemics and Society: From the Black Death to the Present*, New Haven: Yale University Press, 2020, 582 str. 334

— Sadržaj / Contents —

TOMISLAV BRANDOLICA

Staljinove tvornice smrti

Golfo Alexopoulos, *Illness and Inhumanity in Stalin's Gulag*, New Haven:
Yale University Press, 2017, 328 str. 336

NIKOLINA ŠIMETIN ŠEGVIĆ

Epidemije i urbani kontekst – jedna globalna perspektiva

Mohammad Gharipour, Caitlin DeClercq (ur.), *Epidemic Urbanism:
Contagious Diseases in Global Cities*, Bristol-Chicago: Intellect Ltd,
2021, 408 str. 338

Upute autorima i suradnicima *Radova Zavoda za hrvatsku povijest* 345

Author and Contributor Guidelines 349

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

53

BROJ 1

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase sans-serif font.

ZAGREB 2021.

Poseban broj

*Prema povijesti „nevidljive“ prijetnje: epidemije i
pandemije u Srednjoj Europi i Mediteranu*

Special Issue

*Towards an History of “Invisible” Threat: Epidemics
and Pandemics in Central Europe
and the Mediterranean*

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 53, broj 1

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Domagoj Tončinić

Glavna urednica / Editor-in-Chief

Inga Vilogorac Brčić

Gosti urednici/Guest Editors

Nikola Anušić i Filip Šimetin Šegvić

Izvršna urednica / Executive Editor

Kornelija Jurin Starčević

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history), Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz), Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

*Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /
Executive Editor for Publications Exchange*

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Tisak / Printed by

Tiskara Zelina d.d., Sveti Ivan Zelina

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrčak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*